بەسەرهاتی هەڵەکەی پێغەمبەر داود و تەوبەکەی

علیه السلام

وەرگێڕانی
طارق الكردي

٢٠٢١/٩/٢٩

بەسەرهاتی هەڵەکەی پێغەمبەر داود عليه السلام

بەسەرهاتێکی مەشهورە لای سەلەف و لە کتێبەکانی ئەسەر و تەفسریەکانی سەلەفدا دەربارەی وتەی الله کە دەفەرمووێت : (وهل أتاك نبأ الخصم إذ تسوروا المحراب) هەندێک لە ئەهلی تەفسیر ڕەتیان کردوتەوە بەتایبەت موتەئەخرین ، بەهۆکاری شوبهەی عصمەوە ، پاشان وەک هەموو شتەکانی دی جاهیلە کاڵ فامەکان کاتێک ئەقڵیان نایگرێت دەڵێن : ئیسرائیلیاتە.

بەم جۆرە هاتوە : لە إبن عباسەوە رضي الله عنه دەڵێت : داود عليه السلام لە نەفسی خۆیدا وتی : گەر من تاقی بکرێمەوە ئەوا سەرکەوتوو دەبم و پارێزراودەبم ، بۆیە پێی وترا ئەی داود کەوابوو تۆ تاقی دەکرێیتەوە ، تۆ بزانە کە ئەمرۆ تاقی دەکرێیتەوە لە ئامادەباشیدابە.

پێی وترا : ئەمرۆ تۆ تاقی دەکرێیتەوە و ئەویش زەبوری هەڵگرت (بریتیبوو لەو کتابەی الله بۆی ناردبوو) چوە شوێن نوێژ و عیبادەتی خۆی کە جێگایەکی بۆ تەرخان کردبوو وە دەرگاکەشی داخست وە زەبوری خستە کۆشی و لە ناوەراست دەرگاکە وەستا و وتی : ئەمرۆ ڕێگا مەدەن هیچ کەس بێتە لای من ، لەوکاتەدا خەریکی خوێندنی زەبور بوو باڵندەیەکی زۆر جوان هاتە لای کە لە جوانیدا کەم وێنەبوو ڕەنگاوڕەنگ و تابلێی جوان نزیک بویەوە لێی ویستی بیگرێت لەدەستی دەرچوو چویە جێگایەکی بەرز لە میحرابەکە ، داود لێی نزیک بویەوە تا بیگرێت دیسان فڕی و بۆی نەگیرا ، داود عليه السلام تەماشای کرد تابزانێ لەکوێ دەنیشێتەوە ، کاتێک تەماشای کرد چوە تەنیشت ئافرەتێک و لەوێدا وەستا ئافرەتەکە خۆی دەشۆرێت (خۆی دەشوشت) ، کە لە جوانیدا کەم وێنە بوو زۆر سەرنجی ڕاکێشا ، کاتێک ئافرەتەکە سێبەری داودی

بینی سەری جوڵاند و بە قژی جەستەی داپۆشی ، داودیش زیاتر پێی سەرسام بوو ، وە خێزانی ئەم ئافرەتە لە جیهاد بوو لە پێناوی الله سبحانە و تعالی .

داود نوسراوێکی نوسی بۆ سەرکردەکانی غەزاکە ، کە سەرکردەی جەیشەکە خوشکەزای داود خۆی بوو علیه السلام ، فەرمووی لە نوسراوەکە : کە مێردی ئەم ژنە بخەنە پێشی موجاهیدان تابکوژرێت و نەگەڕێتەوە ، دوای چەند جارێک قەدەری الله نەدەکوژرا و ئـەو جێگایەکەی فەتـح دەکرد کـە پێـی سپێردرابوو تاوەکو لـە جاری سێیەم دا کوژرا.

کاتێک عیدەی ئافرەتەکە تەواو بوو داود علیه السلام چوە داوای ئەم ئافرەتە و زەواجیان کرد ، ئافرەتەکەش کردیە مەرج کە ئەگەر هاتوو کوڕێکی بوو لە داود بیکاتـە جێنشینـی خـۆی لـە دوای خـۆی ، وە پەنجا کەسـی کـرد بـە شاهید بەسەریەوە لـە بەنـی ئیسرائیل ، وە کتابێکـی نوسی وەک عەقدێک لە نێوان ئەم ئافرەتە دواتر پێغەمبەر سولەیمانی لێبوو علیه السلام واتە دایکی سولەیمانە.

دواتـر دوو مەلائیکە دابەزیـن و باسـی بەسەرهاتـی خۆیان بـۆ داود کرد بۆ ئەوەی داود تێبگات کـە چ هەڵەیەکـی کردوە ، یەکیان وتـی مـن یەک مەڕم هەیە ئەم برامە دەیەوێت ئەوەی من ببات بۆ خۆی لە کاتێکدا خۆی ٩٩ مەڕی هەیە ، ئەوی دیش وتی : من ٩٩ مەڕم هەیە دەمەوێت ئەوەی ئەویش ببەم بۆ خۆم تا ببێت بە ١٠٠ ، داود فەرمووی : تۆ مافی ئەوەت نیە شتی وا بکەیت دەنا سزات ئـەدەم ، دواتـر بەداودی ووت : پێویستە تـۆ سزابدرێیت نەک ئێمە ، لـە کاتێکدا تۆ ٩٩ هاوسەرت هەبوو بەڵام أوریا کە مێردی ئافرەتەکە بوو تەنها یەک هاوسەری هەبوو ، تا بەکوشتت دا و خۆت هاوسەریت مارە کردەوە ، ئەو کات دوو بـراکە نەمـان و داود علیه السلام زانـی مەلائیکە بـوون و ئەوە تاقیکردنەوە

و بەئاگاهاتنەوەبوو بۆ ئەم ، دواجار داود بە تاوانەکەی خۆی زانی و بە گریانەوە سوجدەی برد چل ڕۆژ ، الله ــش لێی خۆشبوو.

(المصنف لإبن أبي شيبة - ٣١٨٩٤) ، (ابن أبي حاتم - ١٨٣٤٣) .
(الطبري - ٢٣/١٤٦) ، (ابن ألأعرابي في معجمە - ١١٤) و البغوي في تفسيره ، و السيوطي في الدرر و غيرهم).

هەواڵــی بەسەرهاتی داود عليه السلام زۆرە لەسەر زوبانی تابعین و أتباعی تابعینیشەوە ، لــە ســەلەف لەبەر زۆرییان ناتوانیــن هەمــووی بەیان کەیــن بۆیــە هەندێکی دەخەینەڕوو لە کتابەکانی سەلەفدا لەوانە : (مجاهد بن جبرالمكي عند ابن أبي شيبة في المصنف - ٣١٨٨٨) ، (هناد بن سري في الزهد - ٤٥٤) ، (الطبري في تفسيره , و تاريخه - ١/٤٨٣) ، (تاريخ ابن عساكر ٨/١٣٣) ، (الرقة و البكاء لإبن أبي الدنيا ٣٣٩ - ٣٨٥) ، (الزهد لإبن مبارك - ٤٧٢) ، (التفسير لعبد الرزاق - ٢٥٨٥) ، (المروزي في تعظيم قدر الصلاة - ٢١) ، (الزهد لأحمد - ٧٣١) بسند صحيح ، (الطبقات لإبن سعد ٨/١٦٣) ، (التوابين لإبن قدامة ، تفسير البغوي عن الكلبي).

هەندێك ئەســەری ڕوون لــە سەلەفەوە لــەســەر جێگــیر بوونــی ئــەم باسە

أ- ابن موبارەک لە کتابی(الزهد - ٤٧٦) بەسەنەدێکی جيد لە موجاهیدەوە دەفەرموێت : هەڵەکەی داود عليه السلام لە دەستەکانی نەخشێنرابوو تاوەکو هەرکات دی بیری کەوێتەوە.

ب- ابن أبي الدنيا(٣٨٢)لە سولەیمانی تەیمیەوە دەڵێت : داود لەدوای ئەوە لەگەڵ ئەو کۆنەبووەوە.

ج- ابن أبي شيبة لة مصنف(٣١٨٩٢)بەسەنەدێکی جيد لەسەعيدی کوڕی جوبەيرەوە دەڵێت : فيتنەکەی داود تەنها هۆکەی سەير کردن بوو.

د- عبد الرزاق لـە تەفسيرەکەی(٢٥٨٧) لـە حەسەنـی بەصريەوە دەڵێـت : کاتێک داود بەخۆی زانی چ تاوانێکی کردوە ، چل شەو سوجدەی برد بۆ الله ، سەری بەرزەوە نەکـرد تەنهـا بـۆ نوێـژە فەڕزەکان نەبێـت ، وە تامـی خـواردن و خواردنـەوەی نەدەکرد تاوەکو الله وەحـی بـۆ کـرد کەپێـی فەرمـوو : سـەرت بەرزەوەبکە لێـت خۆشبـووم ، داود فەرمـووی : يـا ربـی مـن دەزانـم تۆ من ئاوا وازلێناهێنی تاوەکـو حەقـی ئەوبەندەم لێنەسێنيتەوە ، فـەرمووی : مـن پاداشتی بەندەکەم دايەوە و ڕازيم کرد و باشترين پاداشتم دايەوە لەبەرامبەر ئەوەی لە تـۆ ببورێت ، داود فەرمووی : ئێسە زانيم لێم خۆشبويت ، الله فەرمووی : (فغفرنا له ذلك وإن له عندنا لزلفى وحسن مآب).

حاکم هێناويەتی و صحيحيشی کردوە ، وە البيهى له الشعب الإيمان له إبن عباسەوە کە فەرمـووی : ئەوەی داود توشی هات لەدوای قەدەری الله کە لە سەری نووسيبوو تەنها بە هۆی موعجيب بوونـی بوو بە نەفسـی خـۆی ، ئەمەش دوای ئەوەی فەرمـووی : يا ربـی من شەو و ڕۆژ خەريکـی عيبادەت و پەرستنی تۆم ، الله ـش تاقی کردەوە.(الدرر لسيوطي).

ابن أبی الدنيا ڕيوايەتی کردوە لە (الرقة و البکاء - ٣٣٧)له ابن سابط ەوە ، وە ابن عساکر لـە تاريخەکـەی (٨/١٣٣.مختصر) : گـەر گريانـی داود و ئەهلـی زەوی بەراورد بکرێن لەدوای ئادەم ئەوا گريانی داود زياتـر دەبوو.

(البيهقي له الشعب – ٧٢٩) له وەهبی مونەبیهەوە فەرموویەتـی : کاتـێ داود توشی ئەو هەڵەبوو دووركەوتەوە لـە ئافرەتان ، بەردەوام خەریکـی عیبادەت بوو تاوەكوو لـە پـێ کەوت وە ڕووخساری جێگای فرمێسكەكانی پێوە دیاربوو له زۆری گریانیدا.

ابـن أبـی الدنیا ڕیوایەتـی كردوه لـە مالكـی كـوڕی دینارەوە(٣٩٩)داود دەیفەرمـوو : ئەی خەڵكینە ئافرەتـان دارێكـی تاڵن ، كاتێک تێدەپەڕن بە لاتاندا چاوەكانتان دابخەن و بیر لـە مردن بكەنەوە ، بۆئەوەی نەكەونە ئەو هەڵەی داود تێیكەوت.

ابـن أبـی الدنیا ڕیوایەتـی كردوە له (الرقة - ٣٩٤) : لەعبدالعزیزی كوڕی عومەرەوە وتـی : كاتێک داود توش ئەو هەڵەبوو هێندە گریـا دەنگ خۆشـەكەی نەما.

زۆرێک لـە كتابی سەلەف ئەم باسەیان گێڕاوەتەوە لە زانایانـی سەلەفەوە لـە وانە : كتابـي الزهد السري , كتابـي الرقة و البكاء لابـن ابـي الدنيا كه **٥٦** ئەسەری لەسەر هێناوە , العقوبات , ابن عساكر لـە تاریخەكەی , ابن قدامة لـە التوابين (١٧١).

بە ئیسنادیان لـە زۆرینەی سەلەفەوە لەوانە :

(سليمان التيمي , نوف الشامي , بكر بن عبد الله المزني , عبيد بن عمير و أبو قدامة الرملي , كعب الأحبار , ابن أبي رواد , يزيد الرقاشي , ثابت البناني , عمر بن زر عن أبيه , مالک بن دينار , أوزاعي , وليد بن مسلم , يونس بن خباب , شهر بن حوشب , وهب ابن منبه) وە زۆرێكی دیش.

دەڵێین ئەم هەڵەی پێغەمبەر داود علیه السلام و تەوبەکەی کە هیچ تەوبەیەک نیە بەوێنەی ئەم تەوبەی داود لە بەنی ئادەم ، وە ئا لەم تەوبانەش ناکرێت بەبێ هیچ هۆکارێک ئەنجام درابێت ، وەک ئەوانەی ئینکاری ئەم باسەی داود دەکەن علیه السلام و دەڵێن داود علیه السلام هیچ هەڵەیەکی نەکردوە و هەموو ڕیوایەتەکان ڕەت ئەکەنەوە و نا ڕاستەوخۆ هەموو سەلەف بە درۆ و بوهتان تۆمەت باردەکەن.

لە کاتێکدا سەلەف لە سەدەکانی سەرەتادا ئەم باسەیان نقڵ کردوە و لە کتابەکانی تەفسیردا گێڕاویانەتەوە بەبێ ئینکاری کردن و قسەشیان لە سەنەدەکانیدا نەکردوە ئیدی متأخرین چیانە وا ڕەتی دەکەنەوە لە کاتێکدا سەلەف قەبووڵیان کردوە؟

بەڵام ئەوەی بەنی ئیسرائیل نوسیویانەتەوە لە تەورات و ئینجیلدا و ئێستە تێیدا مەوجودە کە داود علیه السلام زینای کردوە لەگەڵ ئەو ئافرەتەدا و دوگیان بوە ئافرەتەکە ، نعوذ بالله لەو دۆری داویانەتە پاڵ پێغەمبەرێک و درۆیان داوەتە پاڵ الله ، سەلەف کاتێک ئەمانەیان دەبیست زۆر بەتوندی ئینکاریان دەکرد ، وەک ابن مسعود و ئیمامی علی دەفەرموون : داود جگە لە تەماشاکردنی ئافرەتەکە هیچی دیکەی نەکرد.

وەک ڕوونمان کردەوە لە سەلەفەوە و کتابەکانیان ئەم باسەیان بەیان کردوە و ڕەتیان نەکردوەتەوە لە پاش ئەوان متأخرین هاتن و ئینکاریان کرد وەک هەموو باسەکانی دی وەک بڵێی ئەوان شارەزاترن لە سەلەف وەک بڵێی سەلەف ڕێزی پێغەمبەرانیان نەزانیوە ئەمان زانیویانە.

ئەوانەی ئینکاریان کردوە

سەرەتای ئینکاری ئـەم باسە وەک هەمـوو باسەکانــی دی لە لایەن سەرانی موعتەزیلـە و ئەشعــەری و جەهمیەکانــەوە بــوو یەکەم کەسیــش ئینکاری ئــەم ئاسارانەی کــرد الزمخشري و الرازی بــوون ، ئەوانەش دوای ئەمان شوێنی ئەمان کەوتن و وازیان لە سەلەف هاورد و ئینکاری ئەم بەسەرهاتەیان کرد (بیضاوي و ابن حيان و ابن العربي و الجصاص و الهراسي و القاضي عياض و أبو سعود والنسفي و ابن الجوزي و ابن عطية ابن خمير الأموي) کە کتابە سەخفیەکانی نوســی و ناوی نــا (تنزيه الأنبياء مما نسب إليهم حثالة الأغبياء) سەلەف ناو دەبات بە گەمژە و نەزان کە خۆی لەو پەڕی نەزانی و کەم ئەدەبی دایە پاش ئەمانیش کۆمەڵێکی دیکە کاری گەربوون بەوانەی ئینکاری ئەم باسەدەکەن وەک (ابن كثير و صديــق حســن خان و الآلوسي) وە زۆر کتاب نوسراوە بــۆ ڕەت دانەوەی ئەم باسانەی کــە سەلەف بڕوایان پێ بووە.

لــە کۆتایدا دەڵێیــن : باسکردن و بەیان کردنی ئەم ڕووداو گەلانە بۆ ئاسان کردنــی تاوان و برەودان نیە بــە خراپە ، وە هیــچ کەسیش وا تێی ناگات تەنها ئەوانە نەبێت بۆنــی علمیشیان نەکردوە تا تێــی بگەن ، ئەمانە ئەو باسانەن کــە کتابەکانــی تەفسیری پێشەوایانــی ئومەت باسیان کــردوە و دەنکــی بوێریان بــۆ هەڵبڕیوە و لێوان لێون کتابەکانیان لەم ڕووداوە واقعیانە.

ئەوانەشــی دەڵێــن باسکردنی ئەم ڕووداوانە باشنیە حــەق وایە بڵێین : بــا خەڵکی قورئان بخوێنێتەوە بــەڵام مەچــن بەلای تەفسیردا بڤەیە ، ئــەی باشە کتابەکانــی تەفسیر بۆچــی باشن ئەوکات؟ سودیان چیە؟

بۆیە بەڕاستی ئەو پەڕی جەهالەتە بوترێت : با ئەم باسانە بشاردرێنەوە لە کاتێکدا کتابەکانی سەلەف و تەفسیر پڕن لەم باسانە وەک وتمان وە هیچ شەرم و کەمیەکی تێدانیە بۆ پێغەمبەران و موسڵمانان وەک ئەوەی هەندێک وا حاڵی بوون عیاذا باللە بۆیە دەیشارنەوە.

حەسەنی بەصری وتەیەکی جوانی هەیە کە دەفەرموێت : باسکردنی هەڵەی پێعەمبەران بۆ ئەوەیە خەڵکی نائومێد نەبێت لە ڕەحمەتی الله هەرچەندە تاوانیشیان زۆر بێت.

تفسیر البغوي.

وەرگێرانی : طارق الکردی

٢٩/٩/٢٠٢١ دوای عەسر